

*Мр Татјана Лукић, асистент
Правни факултет у Новом Саду*

ОТКРИВАЊЕ И ДОКАЗИВАЊЕ КРИВИЧНИХ ДЕЛА ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА У СРБИЈИ

**-контролисан превоз и испорука предмета кривичног дела
као посебна мера откривања и доказивања кривичних дела
организованог криминала-**

***Сажетак:** Криминалне активности свих учесника организованих криминалних група се не могу открити ни доказати класичним институцијама кривичног и кривичног процесног права. Због тога класичне истражне мере не могу бити довољна запрека развоју организованог криминала. Класичним истражним мерама се могу евентуално, у ретким случајевима открити и доказати неосредни извршиоци кривичних дела који обично потичу са дна криминалне пирамиде. Због свега овога савремени законодавац посеже, између осталог, за различитим инструментима кривичног процесног права којима жели да осигура ефикасну борбу против организованог криминала, међу којима су нарочито значајне тајне истражне мере које су у последњој декади прошлога века ушле у кривично процесно законодавство у многим европским земљама.*

***Кључне речи:** организовани криминал, посебне мере, контролисан превоз и испорука предмета кривичног дела.*

Када се говори о кривичнопроцесним аспектима организованог криминала мисли се на реаговање надлежних органа преткривичног и кривичног поступка на ову појаву, односно на начине на које се у оквирима правног система реагује на потребу ефикаснијег откривања и доказивања кривичних дела која спадају у овај облик криминалитета. Данас, кривичнопроцесна законодавства у највећем броју земаља скоро без изузетка предвиђају у већој или мањој мери, одређена посебна правила када су у питању кривични поступци који се односе на кривична дела организованог криминала. Однос ових посебних правила према општим, која су садржана у изворима кривичног процесног права се своди на познату релацију између норми *lex specialis* и *lex generalis*.

Доношењем новог Законика о кривичном поступку¹ први пут су у наше кривично процесно законодавство уврштена извесна посебна правила које се односе на кривична дела организованог криминала. Иако су ова решења представљала крупан корак, није дошло до већег одступања од традиционалне концепције нашег кривичнопроцесног законодавства. Међутим, веома брзо су се ова нова решења показала као недовољна и то је имало за последицу доношење читавог низа других правила кроз новелу ЗКП-а² садржану у новој Глави XXIXа Законика о кривичном поступку. Овом новелом уведени су потпуно нови кривичнопроцесни, а пре свега доказни механизми који се првенствено, или чак искључиво односе на поступке за кривична дела организованог криминала, што је значајно модификовало наше целокупно кривичнопроцесно законодавство и ове промене представљају најзначајнију новину у нашем кривичном поступку.

Посебна правила су донета и у оквиру Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала.³ Овим законом је уведен читав низ нових правила и кривичнопроцесних механизма у кривични поступак, а исто тако су донета нова правила о организацији и надлежности државних органа преткривичног и кривичног поступка у вези кривичних дела са елементом организованог криминала. На овај начин је створено веома обимно споредно кривичнопроцесно законодавство, уместо да су одређена правила инкорпорисана у Законик о кривичном поступку где им је и место, с обзиром да је то основни и најважнији извор нашег кривичног процесног права.

Појмовне карактеристике и фактичке специфичности организованог криминала и његових актера за последицу имају велике доказне тешкоће

¹ Законик о кривичном поступку донет је 28.12.2001. године (Сл.лист СРЈ 70/2001), а ступио је на снагу 28.03.2002. године.

² Закон о изменама и допунама Законика о кривичном поступку донет је 19.12.2002. године (Сл. лист СРЈ 68/2002.), а ступио је на снагу 27.12.2002. године.

³ Службени гласник РС 42/2002.

када су кривична дела са елементом организованог криминала предмет кривичног поступка. Потреба стварања адекватних кривичнопроцесних механизма за превазилажење, или бар неопходно минимизирање тих фактичких тешкоћа, представља *ratio legis* за утврђивање основних кривичнопроцесних правила у погледу организованог криминала, која се суштински свде на креирање одговарајућег нормативног амбијента у оквиру којег се кривична дела организованог криминала лакше и једноставније могу разјашњавати и доказивати.⁴

Кривични поступак за дела организованог криминала има читав низ посебних - специфичних процесних решења која се у првом реду односе на откривање и доказивање ових кривичних дела. Ове специфичности кривични поступак сврставају у групу посебних кривичних поступака у којима је процесни модел прилагођен посебним захтевима кривичног случаја.

У контексту диференцијације процесних форми,⁵ поставља се питање да ли је *кривични поступак за организовани криминал* у Србији *посебна процесна форма* или *процесни варијабилитет*. Док се под општом формом подразумева она форма која је намењена суђењу у свим случајевима који нису изузети од ње и стављени под посебна правила, под посебном формом се подразумева форма која одступа од опште, а која је заснована на посебним основама и мотивисана посебним циљевима. Диференцијални моменат је присутан у основу и структури процесне форме. Процесни основ је одлучујући разлог стварања посебне процесне форме и можемо га наћи у особеностима процесног објекта и/или субјекта. Специфичан основ за собом повлачи и специфичност процесне структуре која се може огледати у изостављању или додавању појединих процесних стадијума или фаза поступка, или битној модификацији постојећих. Што се тиче процесног основа он се несумњиво налази у особеностима процесног објекта када се у питању кривична дела организованог криминала (тежина кривичног дела и друштвена опасност). Међутим, диференцираним регулисањем се не мења процесна структура, већ се само мењају поједине одредбе о процесним субјектима и процесним радњама, о чему ће бити посебно речи, тако да се не ради о посебној процесној форми, већ о процесном варијабилитету који карактерише специфичан основ али нема за последицу специфичну структуру процеса.

⁴ М. Шкулић, *Организовани криминалитет*, Београд 2003, 197.

⁵ Више о диференцијацији процесних форми видети: С. Бркић, *Рационализација кривичног поступка и упрошћење процесне форме*, Нови Сад 2004, 143.

Посебне мере откривања и доказивања кривичних дела организованог криминала

На основу обимних криминалистичких, криминолошких и правних истраживања, као и вишесетогодишњег искуства полицијске праксе и борбе против организованог криминала у САД-у и у Италији, дошло се до јединственог става у многим развијеним западноевропским земљама у погледу ефикасног супротстављања организованом криминалу. На основу бројних анализа закључено је да је нужна употреба посебних, прикривених мера као што су: нпр. тајно посматрање уз прикупљање и техничко регистровање података разним техничким уређајима, електронски надзор комуникација, употреба прикривених истражитеља, контролисан превоз и испорука предмета кривичног дела и др. Ове мере се по правилу предузимају пре почетка кривичног поступка, са циљем да се открије структура, облик, обим и методе деловања криминалних организација у циљу покретања кривичног поступка против припадника тих организација, а резултати примене ових посебних мера могу се користити у кривичном поступку као доказ постојања одређених чињеница само ако:⁶

- су изричито предвиђене законским одредбама (начело легалитета);
- не постоје блаже мере за остварење истог циља (начело супсидијарности);
- се ради о врло тешким кривичним делима (начело сразмерности);
- је претходно прибављена сагласност судије или се мере обављају под његовим надзором (начело судског надзора).

У погледу остварења истог циља у кривично процесно право се уводи могућност коришћења мера заштите сведока, сведочење тзв. сведока покајника, што би уз ефикасну примени правних механизма одузимања користи стечене кривичним делом и спречавања прања прљавог новца, треба да омогући успешно сузбијање организованог криминала у склопу опште прихваћених правних стандарда ограничења људских права и слобода.

Долажење до информација о организованом криминалу мора се заснивати на офанзивном прикупљању криминалистичко - обавештајних података о његовим носиоцима, структури, логистици, комуникацији и финансијској бази.⁷ Због тога криминалистичке истраге у вези са органи-

⁶ На основу препоруке садржане у Резолуцији донетој на XVI. конгресу AIDP-а. (А. Kurtović - Р. Novoselec - G. Tomašević- S. Gluščić, XVI međunarodni kongres za kazneno pravo, HLJKPP 2/1999, 1051.)

⁷ Ж. Сачић, Организовани криминал – методе сузбијања, Загреб 2001, 37.

зованим криминалом морају бити проактивне (акција уместо реакције),⁸ што значи да треба да се примењују нове поменуте истражне технике којима се анулира прикривеност као карактеристика организованог криминала. Такође, истражна активност не сме се сконцентрисати само на истраживање појединачног криминалног догађаја, већ се у том случају морају прикупити потребни криминалистичко - обавештајни подаци и истражити комплетна криминална структура, сви деликтни ланци и комплетна криминална мрежа у раној фази самог припремања кривичног дела на националном подручју и подручју других држава.

Овакав приступ борби против организованог криминала имао је за последицу доношење нових закона или новелирање постојећег процесног и полицијског законодавства, којима се битно проширује репертоар мера борбе против организованог криминала проширењем могућности међународне полицијске и судске сарадње.

Ради ефикасног сузбијања организованог криминала, као што је већ речено, у многа законодавства је уведена могућност примене посебних мера ради откривања структуре, облика, обима и начина деловања криминалних организација, а у циљу да се прикупи довољно доказа ради покретања кривичног поступка против припадника тих организација. Ове мере се користе када класичне криминалистичке мере и истражне радње не дају веће резултате. Основна разлика између ових посебних мера и класичних општих криминалистичких мера је у доказној снази, помоћу њих, прикупљених података и сазнања. Наиме, док се резултати примене класичних полицијских мера не могу користити пред судом као доказ, осим изузетно, и имају само неформалну сазнајну вредност за потребе координације и планирања даљих истражних радњи у кривичном поступку, подаци и сазнања до којих се дошло посебним мерама, имају доказну снагу пред судом.

Ове мере се различито називају у правној литератури. Тако на пример у немачкој правној литератури⁹ наилазимо на следеће називе ових мера: *посебне истражне мере, посебне полицијске истражне методе, прикривене истраге*. У Америчкој правној литератури¹⁰ се ове мере називају: *тајне методе, тајне операције и поступци*. Назив *посебне мере* се чини најадекватнији, јер се већ из наслова види да се оне разликују од општих

⁸ W. Sielaff, *Vorbeugung und Bekämpfung der organisierten Kriminalität aus der Sicht einer Sicherheitsbehörde*, Heidelberg 1996, 152.

⁹ Видети: W. Gropp, *Besondere Ermittlungsmassnahmen zur Bekämpfung der organisierten Kriminalität*, Freiburg 1993; W. Burghard, *Kriminalistik Lexikon*, Kriminalistik Verlag, Heidelberg 1996.

¹⁰ Видети: R. V. del Carmen, *Criminal Procedure – Law and Practice*, Washington 2002; J. G. Cook & P. Marcus, *Criminal Procedure*, New York 2001.

криминалистичких мера које су намењене откривању и разјашњавању општег криминала.

Све ове *посебне мере су тајне операције* које се спроводе без знања лица која су тим мерама погођена, уз примену адекватних оптичких, акустичких и других техничких средстава којима се, према правилима обавештајног рада прикупљају релевантна сазнања и подаци о организованој криминалној (терористичкој) делатности. Појам *тајних операција* се може одредити као законом установљен поступак у којем се користи низ оперативних и криминалистичко – тактичких мера и радњи у циљу да се придобије поверење лица осумњичених за припремање или извршење законом, посебно одређених тешких кривичних дела, или како би овлашћена службена лица органа унутрашњих послова, уз помоћ законом предвиђених мера и радњи прикупила сазнања или документовала одређене поступке осумњичених лица, а све у циљу прикупљања могућих доказа и утврђивања обима и организације криминалних активности осумњичених лица. Тајне операције се могу, с обзиром на дужину спровођења, поделити на: *дуготрајне, краткотрајне* и *ad hoc* операције. Под *дуготрајним операцијама* се подразумева вишемесечно спровођење одређених мера, појединачно или комбиновано, помоћу којих се стално, више месеци прикупљају сазнања и могући докази. У дуготрајне операције спадају: надзор и снимање телефонских разговора, тајно праћење и оптичко снимање лица и употреба прикривеног истражитеља. *Краткотрајне операције* се односе на период од месец дана, а понекад оне трају и само неколико дана, па чак и сати (на пример када се поуздано зна да ће се на одређеном месту у одређено време реализовати купопродаја веће количине дроге, па се пре самог лишења слободе, уз тајно праћење прикупе и други могући докази о умешаности лица која не учествују непосредно у примопредаји, а те доказе не би било могуће прикупити на други начин). *Ad hoc тајне операције* су условљене немогућношћу одгађања спровођења тајне операције, и због тога се иста спроводи што је пре могуће, уз што краће време за припрему и зато оне не смеју бити сложене (нпр. куповина дроге на улици и одмах после тога лишење слободе лица).

Посебне мере се деле на: *мере инфилтрације* и *мере опсервације*. У нашем законодавству *посебне оперативне мере полицијске инфилтрације* у смислу чл.504љ ЗКП-а обухватају: ангажовање прикривеног иследника, склапање симулованих правних послова и пружање симулованих услуга, док су *мере тајне опсервације*:¹¹ надзор и снимање телефонских и других

¹¹ Што се тиче ангажовања прикривеног иследника према законском решењу у Закону о кривичном поступку РЦГ, ангажовање прикривеног иследника спада у меру тајног надзора (чл. 237 ст. 1 тачка 9). Закон о кривичном поступку РЦГ – Службени лист РЦГ 71/03, 7/04.

разговора и комуникација другим техничким средствима, оптичко снимање лица, контрола пословних и личних рачуна осумњиченог и контролисана испорука.

Контролисан превоз и испорука предмета кривичног дела

Контролисан превоз и испорука предмета кривичног дела представљају једну од посебних мера откривања и доказивања кривичних дела и то можемо рећи *најмлађу* од свих поменутих мера. Она се првенствено примењује ради откривања и доказивања кривичних дела незаконитог промета опојним дрогама, превоза нуклеарног отпада и сл. Наиме, унутар међународних криминалних организација постоји јасна подела послова, а саме шефове криминалних организација, као и њихове финансијере, веома је тешко довести у везу са конкретним кривичним делом. Један од таквих примера је управо међународно кријумчарење дрога, где углавном *курири* имају контакт са дрогом, док организатори и финансијери долазе у контакт или близину дроге само понекад, и то приликом крајње испоруке. Управо због тога се, применом посебних мера, покушавају открити сва лица која учествују у кријумчарењу (испоручилац дроге, курир, корумпирани службеници полицијских власти, царине и др., финансијери и организатори кријумчарења, купци дроге, руте кријумчарења, начин кријумчарења и др.), и то у свим земљама кроз које пролази дрога, укључујући и оне земље у којима се настоји уложити новац стечен кријумчарењем дрога. Контролисана испорука предмета кривичног дела представља заправо полицијско надзирање илегалног транспорта са одложеном интервенцијом, у циљу да се дође до организатора и финансијера криминалног подухвата.¹²

Да би једна оваква операција била успешна, потребно је да земље које у њој учествују имају законску могућност примене таквих мера. Полицијске власти и правосудје морају бити веома добро координисани, што подразумева развијен и уређен систем комуникације и, на крају, сама лишења слободе у свим земљама треба да буду истовремена.

У чл. 1 Конвенције УН-а против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци из 1988. године,¹³ контролисана испорука је одређена као техника истраге, којом се незаконитим или сумњивим пошиљкама наркотика, психотропних супстанци, као и супстанци из табела које су приложене уз ову конвенцију, или супстанци које их замењују, допушта

¹² С. Joubert, National and International aspects of undercover policing, The police journal 4/95, 309.

¹³ Convention against the Illicit Traffic in Narcotic Drug and Psychotropic Substances 1988, http://www.unodc.org/pdf/convention_1988_en.pdf

да наставе пут, пређу преко територија или уђу на територију једне земље или више земаља, уз знање и под надзором њихових надлежних органа у циљу идентификације лица умешаних у извршене прекршаје утврђене у складу са чл. 32 ст. 2 Конвенције. Иста Конвенција је позвала у чл. 11 потписнице на примену контролисане испоруке:

- 1) Ако то допуштају основни принципи њихових националних правних система, стране потписнице ће у оквиру својих могућности предузети потребне мере да омогуће одговарајуће коришћење контролисане испоруке на међународном нивоу, на основу споразума или аранжмана које међусобно ускладе, ради идентификавања лица умешаних у прекршаје утврђене у складу са чл. 3 ст. 1 ове Конвенције¹⁴ и предузимањем законских мера против њих;
- 2) Одлуке о коришћењу контролисане испоруке доносиће се од случаја до случаја и могу се, када је потребно, узимати у обзир финансијски аранжмани и договори у вези са спровођењем јурисдикција страна о којима је реч;
- 3) Незаконите пошилике за чију се контролисану испоруку постигне договор могу се, уз сагласност заинтересованих страна, ухватити и може се допустити да наставе пут са опојним дрогама или психотропним сустанцама недирнутим или уклоњеним или замењеним, у целини или делимично.

У настојању активног суделовања у сузбијању међународног организованог криминала, обавеза преузетих ратификацијом, између осталог и споменуте Конвенције, Законом о изменама и допунама Закона о кривичном поступку Србије из 2002. године у Глави XXIXа, чл. 504о уведена је мера контролисане испоруке¹⁵ којом се дозвољава да нелегалне или сумњиве пошилике изађу, пређу или уђу на територију једне или више држава, уз знање и под надзором њихових надлежних органа у циљу спровођења истраге и идентификовања лица умешаних у извршење кривичног дела.

Контролисана испорука се спроводи по правилима члана 11 Конвенције УН-а против незаконитог промета опојних дрога и психотропних

¹⁴ Криминалне активности предвиђене чл. 3 ст. 1 су: производња, прерада, издвајање, припремање, нуђење, нуђење ради продаје, дистрибуција, продаја, испорука или било који други термин који укључује посредовање, одашиљање и читав низ других таксативно набројаних радњи које се односе на злоупотребу дрога и забрањених психоактивних супстанци, а које су у основи предвиђене и одговарајућим инкриминацијама нашег позитивног кривичног законодавства.

¹⁵ Сам назив мере *контролисана испорука* није адекватан, јер овим називом није обухваћен превоз предмета кривичног дела који се такође надзире, тако да би једини правилан назив био *контролисан превоз и испорука предмета кривичног дела*.

супстанци, уз сагласност заинтересованих држава и постојање принципа реципроцитета. Ова конвенција представља непосредан извор процесног права.

Међутим, иако је ова нова мера веома значајна, могуће је да се јави проблем управо код покушаја примене мере надзираног превоза и испоруке предмета кривичног дела, односно контролисане испоруке како је названа Конвенцијом. Наиме, између осталих претпоставки за примену мера из чл. 504о ЗКП-а, неопходно је да се мера може применити на лица за која постоје основи сумње, што у појединим случајевима може представљати проблем из разлога немогућности утврђивања тачног идентитета лица које шаље или прима сумњиву пошिल्ку на коју се жели применити управо ова специфична мера, или правно лице које шаље или прима робу не постоји, па тако ни власник. Овај проблем би могао бити решен на тај начин што би се у закону предвидела могућност да се у случају када се не располаже сазнањима о идентитету учесника у кривичном делу, ова мера може одредити према предмету кривичног дела.¹⁶ У БиХ, на пример, ова се мера може предузети и онда када лице према коме се она предузима није индивидуализовано, с тим да је тада неопходно навести друге елементе или околности које су везане уз примену ове мере у конкретном случају, а морају бити испуњени и други услови које закон прописује (да постоје основи сумње да се припрема извршење кривичног дела).¹⁷

Неопходно је напоменути да примену мере контролисане испоруке прати обично и тајно праћење и техничко снимање лица и предмета, а по потреби, зависно од конкретне ситуације, и надзор и техничко снимање телефонских разговора.

Када је у питању реализација ове мере, у свим законодавствима се она поверава полицији, међутим, надлежност за одобрење ове мере је различито решена. Па тако наше законодавство предвиђа да је орган надлежан за одобравање ове мере **државни тужилац** и да се мера одобрава у формалном облику – писмено.

У САД-у, Италији и Немачкој ову меру одобравају **начелници полиције** одређеног ранга. У Немачкој се ова мера предузима у складу са издатим упутствима надлежних полицијских органа.¹⁸ У Италији, Антимафијашким законом бр. 306/92. (чл. 4) одређено је да начелник полиције може одредити примену мере контролисане испоруке предмета кривичног дела, ако сматра да би то било опортуно, одлажући извршење налога о ли-

¹⁶ Овакво решење познаје хрватско законодавство (чл.180 ст. 4 ЗКП-а). Законик о казненом поступку РХ, Народне новине – Службени лист РХ 110/1997.

¹⁷ Закон о кривичном поступку Федерације БиХ, Службене новине БиХ 35/03, 37/03,56/03.

¹⁸ С. Joupert, наведено дело, 310.

шењу слободe, заплени новца, дроге или оружја, ако је реално очекивати откривање и других припадника злочиначке организације који су у вези са том криминалном делатношћу, нарочито организатора кријумчарског канала и опскрбљивача наркотржишта. О предузимању ове мере се мора обавестити надлежни државни тужилац.

У Хрватској и БиХ ову меру одобрава **истражни судија**, као и све друге посебне мере откривања и доказивања кривичних дела организованог криминала, што има оправдање јер се тим мерама привремено ограничавају права и слободe грађана. Међутим, са друге стране, ако се пође од законом дефинисаног циља примене мере контролисане испоруке, а то је прикупљање свих релевантних података и доказа, на основу којих ће се ако се за то остваре сви процесни услови, тек поднети кривична пријава надлежном државном тужиоцу, који ће одлучити да ли ће поднети захтев за спровођење истраге, онда има извесног смисла да и државни тужилац одобри ову меру. Мишљења сам да ипак истражни судија треба да буде надлежан за одобравање ове мере, на образложени предлог државног тужиоца, јер се њом несумњиво ограничавају грађанска права и слободe.

Одлука о спровођењу ове мере доноси се за сваки конкретан случај посебно, уколико је то неопходно, узимајући при томе у обзир финансијске трошкове.

Још једно важно питање се намеће када се говори о мери контролисане испоруке, а то је да ли предмет ове испоруке могу да буду само дрога и психоактивне супстанце или и неки други предмети. Уколико ову меру посматрамо искључиво са становишта Конвенције УН-а против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци, можемо рећи да би се ова мера могла примењивати искључиво приликом кријумчарења опојних дрога и психотропних супстанци или прекурсора, али не и код других предмета. Иако се ова мера по правилу односи на дроге и психотропне супстанце, није неопходно да се увек ради о дрогама. Ова мера се може користити и када се ради о превозу новчаних средстава, оружја и муниције. Овакво становиште је прихваћено и у нашем Законнику о кривичном поступку где се говори о **нелегалним или сумњивим пошиљкама** под којима се подразумевају и управо наведени предмети. Мишљења сам да се ова мера може користити и приликом сузбијања кријумчарења минско-експлозивних средстава, нуклеарног материјала или радиоактивног отпада, имајући у виду битно другачији ниво опасности наведених супстанци, уколико би се оне транспортовале. У прилог овом ставу говори и одредба Конвенције УН-а против транснационалног организованог криминала¹⁹ у којој се у чл. 2 тачка *i* каже да надзирана испорука значи технику допуш-

¹⁹ Конвенција УН против транснационалног организованог криминала од 15.12.2000. године са додатним протоколима, Службени лист СРЈ – Међународни уговори 6/2001.

тања да *недопуштене или сумњиве испоруке* изађу, пређу преко или уђу на подручје једне или више држава уз знање и под контролом њихових надлежних органа у циљу истраге кривичног дела и идентификације лица која су укључена у извршење кривичног дела. Појмови *недопуштене или сумњиве испоруке* обухватају и експлозивне материје и радиоактивни отпад. Уопште се сматра да постоји сумњива пошиљка када није сасвим извесно да је она нелегалног карактера, али одређене индиције упућују на вероватноћу да је она незаконита.

Тренутно можемо рећи да, и поред извесних недоречености у закону, постоје задовољавајуће законске претпоставке које домаћим полицијским властима, али и правосудним органима, уколико дође до поступка, омогућавају потпуну међународну сарадњу код спровођења међународних контролисаних испорука и то, како у погледу покретања те акције, тако и у погледу активног учествовања у њој. Када се говори о ситуацији где наша земља може бити иницијатор међународне контролисане испоруке, онда треба разликовати две могуће ситуације, а то су: а) ситуација када се током царинског прегледа (редовног или циљаног) пронађе сумњива пошиљка која се налази у терету или уз терет чије је крајње одредиште ван наше земље, и б) ситуацију када информатор или прикривени иследник непосредно учествују у превозу сумњиве пошиљке током контролисане испоруке.

Управа за борбу против организованог криминала је од свог оснивања до данас успешно спровела **шест мера** контролисане испоруке у сарадњи са полицијским службама других европских земаља.

Контролисане испоруке могу се поделити на оне које се спроводе на подручју више земаља и оне које се спроводе на подручју једне земље.

Када се говори о мерама које се спроводе на подручју више земаља, исте се могу поделити на:

- инициране (започете) мере у нашој земљи, а крајње одредиште надзираног предмета је у другој земљи;
- инициране (започете) мере у некој другој земљи, а крајње одредиште надзираног предмета је у нашој земљи;
- инициране (започете) мере у некој другој земљи, надзирани предмет пролази кроз подручје наше земље, а крајње одредиште надзираног предмета је у некој трећој земљи.

Свака наведена околност изискује и специфичне припреме за конкретну меру. По правилу је за спровођење такве мере најједноставније када она започиње и завршава у једној земљи, када су и припреме за спровођење такве мере најједноставније.

Осим тајности о којој посебно треба водити рачуна када се ради о контролисаној испоруци, јер у таквој тајној операцији у већини случајева мора учествовати више лица него у другим тајним операцијама, са истом морају бити упознати службеници страних полиција, чиме се повећава број комуникација и чиме долази до повећаног ризика од компромитовања целе операције. Треба напоменути да припрема, спровођење, али и активност после завршетка оваквих операција није могуће спровести без активне улоге службеника Интерпола.

У оквиру Интерпола постоје документи који значајно олакшавају припрему за спровођење тајних операција уопште, а посебно оних у којима се подразумева учествовање више земаља, као што је међународна контролисана испорука. Тако документ под називом *Употреба прикривених иследника у истрагама кријумчарења дрога*²⁰ (1998) даје одговоре на упитник који су попуњавале земље чланице и из кога се јасно види у којим земљама је каква законска регулатива која уређује ово подручје, ко је надлежан за поступање, коме се треба обратити (бројеви телефона, факса и др.) у случају заједничких активности. Интерполов документ под називом *Интерполов упитник* у контролисаним испорукама у Европи даје јасне одговоре које су законске могућности појединих држава у спровођењу међународне контролисане испоруке, кога треба контактирати у случају заједничких активности и др. Овакви документи олакшављу припремање спровођења међународних тајних операција и то управо када службеници полиције имају најмање времена у самој припреми будућих активности. Међутим, увек треба имати у виду да конкретне операције међународне контролисане испоруке, изискују и специфична решења за сваку такву испоруку посебно.

Закључна разматрања

Успешна борба против организованог криминала подразумева постојање и примену једног кохерентног и координираног система превентивних мера и мера кривично-правне принуде. Међутим, приликом предузимања ових мера морају се узети у обзир неке битне чињенице ових облика криминала као што су склоност променама и сталном прилагођавању актуелним друштвеним условима, коришћење научних и техничких достигнућа у методама криминалне делатности, његова добра ситуираност и адекватна заштита, улога и значај корупције и висок степен друштвене опасности. Сходно томе, намеће се потреба сталног усавршавања метода

²⁰ О овоме више видети званични сајт Интерпола, <http://www.interpol.int>

супротстављања овим облицима криминала као и стручности и кадровске опремљености свих субјеката који учествују у тој борби. У складу са тим, долази се до закључка да је потребно постојање специјализованих органа за борбу против организованог криминала и њихова стална едукација.

Добро организована, испланирана и реализована, превентивна и репресивна делатност утичу на спречавање нагле појаве нових облика организованог криминала, тероризма и корупције. Много теже се, на пример, откривају и доказују кривична дела организованог криминала када се дође до сазнања о њиховом постојању у оној фази када је он испољен у таквим формама да је већ заузео одређене позиције у структури власти и одређеним релевантним органима.

У зависности од облика, учесталости и врсте делатности организованих криминалних група, државе примењују различите методе у борби против њих, ангажујући пре свега професионалне органе али и све друге друштвене снаге које својом активношћу могу допринети успешном сузбијању ових облика криминала.

Супротстављање организованом криминалу захтева превазилажење досадашњег начина планирања и нужност прихватања стратешког планирања целокупне криминалистичке, односно оперативне делатности, која је много шира и дубијознија од традиционалног планирања, које се искључиво предузимало након извршеног кривичног дела. Због тога је нужно пратити развој овог криминала, истраживати његову етиологију и феноменологију, користити достигнућа других наука, а методе супротстављања стално прилагођавати одређеним облицима ове криминалне делатности. Исто тако, мора се посматрати суштина организованог криминала, тј. њихова финансијска моћ, праће новца, бављење корупцијом и друштвени статус, и у том смислу донети одговарајуће прописе које треба доследно примењивати у пракси.

*Tatjana Lukić, LL.M., Assistant
The Law Faculty of Novi Sad*

Revealing and Asserting Criminal Acts of Organised Crime in Serbia

- Controlled Transport and Delivery of Objects of Criminal Acts as a Special Measure in Disclosing and Proving Criminal Offences of Organizes Crime in Serbia

Abstract

Criminal acts of all partakers of organized criminal groups cannot be revealed nor asserted by means of common institutes of penal law and criminal procedures law. It is the reason why common investigation measures cannot prevent spreading of organized crime. Investigation measures will possibly, but seldom, help in identifying and proving the identity of individuals directly involved in the act of crime who, as a rule, belong to the lower segments of crime pyramid. It is the reason why the modern legislator seeks and, among other things, uses various instruments of Criminal procedures law that ensure efficient suppression of organized crime. Among them, secret investigation measures, that were incorporated into the Criminal proceeding law of many European countries are considered particularly important. Amendments to our Code of civil procedure in 2002 have introduced a completely new criminal proceedings and proving mechanisms that, in the first place, or even exclusively, pertain to the procedures for acts of organized crime. In this way, they have substantially modified our entire criminal procedure legislation. They represent the most important novelty in our criminal procedure. Special secret measures for identifying and proving the acts of organized crime, such as: covert observation along with gleaning and filing information implying the use of various technical appliances, including electronic monitoring of communication, secret investigators, controlled transport and delivery of objects originating from criminal acts, and similar.

The author of this paper elaborates measures of controlled transport and delivery of objects pertaining to the act of crime, and in particular the rules of procedure pertaining to the a/m measure, their implementation, objects of delivery and, at the same time, the author of this paper gives comparative legal solutions; identifying measures that are indispensable in controlled transport, as well as the issue of international cooperation in realization of controlled delivery.